

mišljenog djela. Na kraju je čitavog djela sigurno predviđen opći indeks. Na žalost se izlaženje daljnjih svezaka dosta otežalo, pa je time neugodno smanjena upotrebljivost naše knjige. Njome se danas kao priručnikom za informaciju u pojedinačnim pitanjima možemo služiti samo ako se već prilično dobro snalazimo u ilirskom materijalu. Ali naša knjiga nije ni zamišljena da bude priručnik u koji se samo zaviruje. Nju treba čitati i onda će početniku a i onom tko već dulje radi na ilirskim pitanjima dati vrijedan pregled i uputiti ga u dosadašnja istraživanja.

Posljednje poglavlje posvećeno je interesantnom i važnom pitanju o ilirskim tudicama u drugim jezicima. To su u prvom redu riječi klasičnih jezika za koje je vjerojatno da su preuzete iz ilirskih govora. K tome se pridružuje još i niz riječi iz alpskih dijalekata za koje se pomišlja na ilirsko podrijetlo. Premda su te „ilirske“ riječi najproblematičniji dio ilirskog jezičnog materijala ipak im treba posvećivati veliku pažnju. Tim je veća vrijednost ovog konciznog pregleda. Radi se tu o riječima određenih kulturnohistorijskih slojeva koje bi trebalo pobliže utvrditi bez obzira kakav je njihov odnos prema epihoroksim dijalektima rimskog Ilirika.

Knjiga koju smo prikazali stoji kao granični kamen na prijelazu dvaju razdoblja u izučavanju ostataka ilirskih dijalekata. Ona sintetizira bogat i intenzivan životni rad najvećeg živog poznavaoca ilirskih problema i skuplja rezultate jedne metode koja je u oštroumnoj, trijeznoj i uravnoteženoj primjeni autorovoj kroz tri decenija dala uglavnom sve ono što je mogla dati. Kao svakoj metodi svojstvene su joj slabosti i jednostranosti. Još bolje je kazati da je po samoj svojoj prirodi slijeпа za neke aspekte pitanja koja rješava. Zadatak je budućih istraživanja da uvode nove metode i iscrpu njihove mogućnosti. Autor naše knjige i sam učestvuje u tim istraživanjima i dao im je već prve odlučne pobude i rezultate. Vrlo želimo da što prije izda i druge dijelove svog kapitalnog djela jer su oni potrebni daljnjem razvitku ilirskih studija koje on s tolikim razumijevanjem prati i podupire.

R. Katičić, Zagreb.

J. EBERLE, *Amores* — Nova carmina, str. 70, izd. Artemis—Zürich 1962.

Već sam jednom prikazao Eberlovu latinsku poeziju [v. *Živa Antika*, t. I 1961., str. 201] i istakao njegovo poetsko nastojanje da mu latinski jezik bude sredstvo kojim bi mogao izraziti sažetije i uvjerljivije svoje lirske doživljaje negoli one koje izražava na materinskom, njemačkom jeziku. Eberle je usto pobornik svih onih novih strujanja u novolatskoj poeziji koja bi mogla u umjetničkom obliku opravdati stvaranja na tom jeziku. Dosad je objavio nekoliko zbirki. Prva je izašla još 1955. pod naslovom *Imagines* u Stuttgartu, druga *Laudes* 1959. i sad treća pod navedenim naslovom. Sve te zbirke ocrtavaju put Eberlovih lirskih dostignuća.

Od prve zbirke do posljednje opaža se neprestano uspon i sve dublje ulaženje u samu realnost. U ovoj novoj zbirci ima pjesama koje su, kao što su: *Atra nubes* i *Ultimus*, obračun s tamnom prošlošću, a ta je kao mora, pritiskivala njemačku dušu. Te nisu glas *vapijućega u pustinji*, one, napisane na latinskom jeziku, govore da u današnjem zbivanju te zemlje ima stvaralaca koji drže da je potrebno upozoriti najmlađe generacije na nedjela predaka. A kad se to lirski izrazi u potresnom i imaginativnom obliku, onda takve pjesme postaju utjeha i doživljaj prvoga reda, jer iskreno priznanje na kraju pjesme *Atra nubes*:

Sidus nostrum nube nostram
obscurabitur ad mortem.

priznanje starije generacije i opomena da se nije smjelo dogoditi ono što se dogodilo u zemlji iz koje su toliki duhovi, osobito u muzici ili filozofiji, kroz stoljeća klicali i borili se za slobodna čovjeka. Takvo raspoloženje struji i dobro komponiranom pjesmom *Ultimus*, u kojoj je prikazana tragična sudbina osamdesetogodišnjaka Židova. I u njoj je završna strofa potresna i baladno reljefna:

Ultimus vici hic iacet Iudaeus.
Contegent brevi sepulcrum virgulta.
Bustum at non erit obliteratum:
plura quam senex hic iacent sepulta. . .

Ipak, Eberle je svoju zbirku nazvao *Amores*, ali, kako veli u *Predgovoru* obraćajući se čitaocu, riječ *amor* treba shvatiti u njezinu širem značenju. Zato sam, osvrćući se na njegovu zbirku, odmah i zahvatio u srž njegovih lirskih preokupacija, jer se prema citiranim pjesmama i još nekim drugima mogu jasno uočiti konture njegovih lirskih inovacija i preobrazbi. Knjigu je podijelio na tri dijela: I) *Seria*, II) *Serena* i III) *Epigrammata Eniatiiniana*. Da ga predstavim kao inovatora u epigramu, citirat ću kratki epigram *Poeta*:

Lapidi sum similis
Memnonis arcano:
tepefactus radiis
meae lucis cano.

Takav je pjesnik u mnogim pjesmama, u kojima je ritmička silabičnost spontana, reljefnost doživljajna, a sam latinski jezik nenametljivo biran. Pjesme su, kako se osjeća iz teksta, sazrijevale u duši i istom onda probile branu svom silom. Naoko Eberlove pjesme izazivaju dojam lakoće, ali, ako se dublje uđe u njihovo ritmičko osciliranje, uočiti ćemo pjesnika koji umije brusiti i tiskati samo ono što je vrijedno objavit.

U prvom dijelu zbirke ističu se uz citirane još dvije, te su *Oscillum* i *In monacharum coemeterio*. Obje zvuče osebnim ritmom, otkrivaju lirsku Eberlovu dušu i dokazuju kako suvremeni latinski pjesnik može, ako je zaista pjesnik, da izrazi na latinskom jeziku sve ono što neki pjesnik izražava na nekom drugom jeziku. Uz ovu značajku treba istaći Eberlov isповjedni ton i njegov smisao za humor. Taj nije uvijek izražen u uvjerljivoj spontanosti. Baladni doživljaji kao i njihova ostvarenja glavna su značajka Eberlove lirske tematike. Preko nje ne bi smio prelaziti, jer sve drugo može postati artificijelno i klasicistička manira. Još moram naglasiti da Eberle u svom lirskom rječniku prelazi antički leksički okvir i upotrebljava riječi koje su stvorene u Srednjem vijeku ili u novije doba. Polet toga rječnika, svježina nadahnuća i reljefnost glavne su značajke ove zbirke. Ona će naći svoje čitaoc.

T. Smerdel, Zagreb.

DVA PRIRUČNIKA ZA KLASIČNE JEZIKE

Objektive, o kojima ću ukratko referirati, predstavljaju doista nešto nova za sve one koje zanimaju klasični jezici. Ne samo to, još i više, jer su ujedno uvod u učenje klasičnih jezika, repetitorij i u metodskom pogledu zanimljiv dokaz kako se može na moderan način stvoriti naravno oduševljenje za antiku. Vremenski je prva knjiga Hansa Pöschla: *Die griechische Sprache**) a druga je *Wenera Eisenhuta: Die lateinische Sprache***). Malo ima tako dobro sastavljenih metodskih knjiga a da te iste ne bi bile preopterećene gradivom, koje opet nije svakome pristupačno. Oba pisca, kad su pisali svoju knjigu, na prvom mjestu, vodili su računa o onima koji bi željeli ući u kulturu antičkog kruga, a ti ljubitelji humanizma ipak uvijek žele da ponešto poznaju neki od klasičnih jezika. Jedan i drugi njemački učenjak pristupio je zadatku koji su sami sebi postavili s originalnim nacrtom. Lijepo je što se obje knjige dopunjuju i čine jednu zaokruženu cjelinu. Ako pregledamo njihov sadržaj, odmah ćemo se uvjeriti da je trebalo mnogo truda uložiti da bi se svladao tako veliki materijal koji obuhvataju oba klasična jezika. Neće samo klasični filolozi, osobito oni kojima je prvo zanimanje da druge uvode u učenje grčkog ili latinskoga jezika, imati jak poticaj i pomagalo u svome radu, knjige će dobro doći i lingvistima s drugih jezičnih područja, osobito u njihovu komparativnom radu i nastojanju da im nastava bude jasnija i potpunija.

Pöschel je svoju knjigu podijelio ovako: *Tri tisuće godina grčkog jezika, grčko pismo, izgovor i naglasak, glavno o glasovnim zakonima, obrada oblika pomoću reče-*

*) Hans Pöschel, *Die griechische Sprache*, Heimeran—München, III izdanje 1959. s r. 373.

***) Werner Eisenhaut, *Die lateinische Sprache*, Heimeran—München 1960., str. 352.